

Públic

LA MONARQUIA COM A FRE AL CANVI POLÍTIC I SOCIAL A

ESPANYA

Vicenç Navarro

Autor del llibre *El subdesarrollo social de España. Causas y consecuencias*, i Catedràtic de Ciències Polítiques i Polítiques

Públiques. Universitat Pompeu Fabra

9 de gener de 2017

Una de les percepcions que em va sorprendre i em va preocupar més quan em vaig integrar de nou a la vida acadèmica i política d'Espanya va ser la que existia entre amplis sectors de les esquerres governants segons la qual la Monarquia havia estat un element determinant en l'establiment d'una democràcia considerada com a homologable a la resta de les democràcies a l'Europa occidental, atribuint-se-li així una vocació democràtica a aquesta institució i al que la dirigia, el Rei Joan Carles, tot i que la seva perpetuació en la governança del país havia estat imposada per un dels dictadors més cruels i repressius que hagin existit a l'Europa occidental del segle XX (segons el professor Malefakis, Catedràtic de la Columbia University, a Nova York, i expert en feixisme europeu,

per cada assassinat que va fer Mussolini, el règim dictatorial del General Franco en va cometre 10.000). Aquesta vocació democràtica de la Monarquia sembla –segons aquelles esquerres– que s’hauria accentuat encara més durant el mandat del seu successor, el Rei Felip VI, al qual es considera ja aclimatat completament a un règim democràtic, jugant un paper estabilitzador del sistema.

Què és el que el Monarca estabilitza?

En aquesta percepció que acabo de descriure s'oblida, no obstant això, que la Monarquia ha jugat durant tot el període democràtic un paper essencial per garantir la perpetuació de les coordenades de poder solidificades durant la Transició, les quals han obstaculitzat el progrés social, polític i fins i tot econòmic del país. Aquells que perpetuen la percepció de la Monarquia que descriu en el paràgraf anterior estan ignorant que el fet que Espanya, gairebé quaranta anys després que s'establís la democràcia, continuï tenint un dels Estats del Benestar menys desenvolupats de la Unió Europea dels Quinze (el grup de països d'un nivell similar de desenvolupament a l'espanyol), amb una de les despeses públiques socials (que inclou sanitat, educació, habitatge social, serveis d'ajuda a les famílies i pensions, entre d'altres) per càpita més baixes d'aquesta unió (i una de les democràcies més limitades a la mateixa UE-15), es deu precisament a una continuïtat i perpetuació de l'excessiva influència

que les forces conservadores han tingut sobre l'Estat espanyol, la qual cosa ha dificultat el seu desenvolupament polític i social. I l'estendard d'aquestes forces conservadores ha estat la Monarquia. Aquest ordre monàrquic ha estat basat en un règim bipartidista en el qual els canvis han estat sempre limitats, com a conseqüència d'una enorme estabilitat en les relacions de poder dins de les institucions polítiques. Com a resultat d'aquesta enorme influència, totes les institucions de l'Estat, amb notabilíssimes excepcions, estan controlades o estan sota el domini de les forces conservadores. L'evidència d'això és aclaparadora. El que ha succeït en aquestes últimes eleccions al Congrés dels Diputats és un exemple d'això.

La perpetuació del subdesenvolupament social d'Espanya

No cal dir que Espanya ha viscut canvis molt importants, molt especialment durant el període de governs d'esquerres. El desenvolupament (encara que subfinançat) de l'Estat del Benestar és un d'ells. Ara bé, les coordenades de poder dins de l'aparell de l'Estat han canviat poc, amb una enorme influència de les forces conservadores (les mateixes que dominaven l'Estat dictatorial) sobre aquest aparell. Com explicar, si no, que Espanya, gairebé quaranta anys després de l'anomenada erròniament "transició modèlica" d'una dictadura a una democràcia (presentada amb excessiva complaença com a homologable amb qualsevol altra a la UE-15), encara sigui el

país d'aquesta UE-15 amb major nombre de policies per cada 100.000 habitants (fet que recorda el seu passat històric dictatorial) i, en canvi, amb un dels menors percentatges de la població adulta treballant en els serveis públics de l'Estat del Benestar (tals com sanitat, educació, serveis socials, escoles bressol i serveis domiciliaris a persones amb dependència, entre uns altres). Les dades estan aquí disponibles i són fàcilment accessibles. Segons l'oficina d'estadística de la UE, Eurostat, Espanya té 527 policies per cada 100.000 habitants, el nombre més elevat dels països de la UE-15. En realitat, Espanya té el mateix nombre de policies que Alemanya, país que és molt més gran que Espanya (que té gairebé 36 milions menys d'habitants que Alemanya).

Al mateix temps que els aparells de policia i seguretat de l'Estat estan sobredimensionats, destaca el nombre molt baix de persones adultes treballant en els serveis públics de l'Estat del Benestar. En realitat, el percentatge de població adulta que treballa en aquests serveis (tals com sanitat i educació, entre d'altres) és solament del 10%, quan a Suècia és el 21%; la mitjana de la UE-15 és del 12%. Aquests indicadors són una mostra de l'enorme poder que les forces conservadores tenen sobre l'aparell de l'Estat.

Aquest enorme poder es reproduïx, en part, mitjançant la intervenció duta a terme pels aparells de policia i seguretat (siguin de

l'Estat central o autonòmics), la primera funció dels quals és garantir el "Respecte a la Llei", principi central en un sistema en el qual tal llei ha estat fruit, precisament, d'aquelles desiguals coordenades de poder. Aquesta intervenció té com a funció no tant l'eliminació de la delinqüència i la criminalitat comuna (que és de les més baixes de la UE-15), sinó la defensa de l'ordre polític i jurídic que els afavoreix. La defensa de la llei és el punt central del sistema de poder institucional, caracteritzat per afavorir sistemàticament a grups minoritaris que gaudeixen de gran poder econòmic, financer, polític i mediàtic, a costa del poder de les classes populars que constitueixen la majoria de la població. L'evidència d'això és aclaparadora (veure el meu llibre *El subdesarrollo social de España. Causas y consecuencias*. Anagrama, 2006).

Però aquesta intervenció policial no és suficient. Està reforçada per un poder jurídic que garanteix l'aplicació d'aquesta llei, així com (i molt en particular) pels mitjans d'informació (que són predominantment mitjans de persuasió), que constantment es mobilitzen per garantir el que anomenen l'"estabilitat política", que és, ni més ni menys, que la continuïtat de l'ordre establert amb les coordenades de poder continuades a la Transició definida com a "modèlica".

L'amença que va suposar per a l'ordre establert el moviment

15-M

Un dels fets més importants que ha tingut lloc en els últims anys a Espanya és l'aparició i creixement d'un moviment democràtic –el 15-M– que va tenir com a característica denunciar l'escassa representativitat i molt limitada democràcia existent a les anomenades institucions representatives del país. El seu famós eslògan “no ens representen” es va fer popular ràpidament fins al punt que les enquestes mostraven que la majoria de la població estava d'acord amb el contingut d'aquell eslògan. Altres eslògans com “no hi ha pa per a tant de xoriço” van gaudir d'una popularitat igual. Aquest moviment va assolir les dimensions d'un tsunami polític, cosa que va alarmar enormement l'establishment politicomediàtic del país. I aquesta alarma es va accentuar quan aquell moviment va generar no només una protesta, sinó també un desig de canvi profund de les institucions, cosa que va provocar l'aparició al llarg del territori espanyol –tant al centre com a la perifèria– de forces progressistes i moviments politicosocials que van assolir un suport electoral, sens dubte sorprenent i molt preocupant per a aquest establishment, representat en la figura del Monarca.

La resposta repressiva de l'establishment politicomediàtic enfront de les noves forces polítiques sorgides del 15-M

Per aquest motiu hi ha hagut una enorme hostilitat cap a aquestes noves forces polítiques, canalitzada per la pràctica totalitat dels principals mitjans de comunicació, clarament influïts per les forces financeres i econòmiques que constitueixen l'eix de l'establishment conservador que s'oposa per tots els mitjans al profund canvi democràtic que requereix aquest país per aconseguir nivells de qualitat democràtica homologables als existents als països de la UE-15. Aquest establishment vol eliminar aquests nous moviments polítics per intentar recuperar el bipartidisme que els va servir favorablement durant la major part del període democràtic. És a aquesta mobilització dels mitjans d'informació i persuasió en contra del canvi a la qual el monarca Felipe VI es va referir positivament al destacar (i lloar) "*el paper de la premsa en l'estabilitat d'un escenari polític inèdit*" (declaració que va aplaudir amb orgull *El País*, el rotatiu que ha liderat aquesta hostilitat vers aquelles forces democràtiques). El Monarca, per cert, va mostrar clarament la seva concepció de la premsa quan, arran d'un acte patrocinat pel diari *ABC* (que en el ventall mediàtic europeu correspondria a l'extrema dreta), va definir aquest periòdic com un diari dirigit per una "redacció dinàmica, diversa i *plural*", (el subratllat és meu), mostrant el que entén per pluralitat. El que s'entén per pluralitat inclou només variacions de la ultradreta i la dreta.

És davant d'aquesta realitat que no entenc com algunes veus d'esquerres, encara avui, consideren que no és un tema important o prioritari per a les esquerres demanar un canvi en el règim polític espanyol, passant d'una Monarquia a una República. Segons sembla no s'han adonat encara que hi ha una relació directa entre l'enorme endarreriment social i polític d'Espanya i la perpetuació del règim conservador basat en la perpetuació de la Monarquia. L'evidència mostra que la Monarquia és l'eix central de l'establishment politicomediàtic conservador espanyol. I per aquest motiu la seva defensa és l'element central del règim bipartidista espanyol, el qual ha fet de la seva permanència un dels objectius més importants davant d'una eventual reforma de la constitució per part del PP i del PSOE.

Què és el que haurien de proposar les forces democràtiques?

D'aquesta realitat (que s'intenta ocultar als mitjans) es deriva que hauria de ser un objectiu de les forces autènticament democràtiques recuperar la memòria i la cultura republicanes, ja que la cultura monàrquica ens ha portat a aquesta situació que configura un futur a on Espanya continuarà amb el seu enorme endarreriment social i democràtic durant moltes dècades. I això em porta a comentar un altre indicador del caràcter profundament conservador que la Monarquia transmet a la població en general –reproduint i

promovent les idees i narrativa de les dretes victorioses del cop militar-. En el seu discurs de finals d'any el Monarca va tornar a desaprovar, una vegada més, la recuperació de la memòria històrica, referint-se al tema de "la importància de no obrir de nou les ferides", que és l'eslògan utilitzat precisament per les forces conservadores que s'oposen a recuperar la memòria històrica ocultada a la població assumint que el silenci -fruit de la repressió- es traduirà en oblit. Darrere de l'enorme resistència a recuperar la memòria històrica existeix l'intent de no recuperar la història real del país, tergiversada per les forces conservadores, ja que aquesta recuperació és essencial per establir una autèntica democràcia, les arrels de la qual han de basar-se en la cultura republicana que va significar un gran avenç en el desenvolupament de la democràcia a Espanya. En realitat les ferides mai no es van tancar, i el rebuig a la memòria històrica és precisament la por al fet que es conegui la història del país, encara desconeguda i, el que és pitjor, ignorada a les escoles d'aquest país. Avui encara 130.000 persones romanen desaparegudes, un número que és la major xifra (en termes proporcionals) de desapareguts al món, després de Cambodja. Les seves restes estan repartides indignament en fosses i cunetes al llarg del territori del país, i els perpetradors de tanta brutalitat gaudeixen de plena immunitat per tots els danys i crueltats, silenciats, quan no homenatjats, al país. La petició del Rei de no obrir ferides es basa en la seva esperança que el silenci porti a l'oblit, tal com sempre han volgut les forces

conservadores del país. Definir el Rei com representant de tots els espanyols s'està fent cada dia més difícil, ja que en els moments de redefinició de les realitats del poder dins de l'Estat, el seu discurs i la seva pràctica –com sempre ho ha estat la Monarquia en aquest país– s'oposen clarament al canvi democràtic que el país necessita com l'aire que respira.